

29. 8. 2002

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Transplantace lidských tkání a orgánů II. - prokazatelný nesouhlas s odběrem a národní registry související s transplantacemi

V předcházejícím článku jsme si představili základní principy, na kterých stojí nový zákon č. [285/2002](#) Sb., o darování, odběrech a transplantacích (dále jen „transplantační zákon“) a poukázali jsme na hlavní body nové právní úpravy transplantací v České republice.

V předcházejícím článku jsme si představili základní principy, na kterých stojí nový zákon č. [285/2002](#) Sb., o darování, odběrech a transplantacích (dále jen „transplantační zákon“) a poukázali jsme na hlavní body nové právní úpravy transplantací v České republice. Dnes se podíváme na jeden z nejvíce diskutovaných aspektů problematiky transplantací, a to na otázku souhlasu s posmrtným odběrem tkání a orgánů.

Prokazatelný nesouhlas s posmrtným odběrem. Významnou novinkou, kterou nový transplantační zákon zavádí, je institut prokazatelného nesouhlasu s posmrtným odběrem tkání nebo orgánů. Stávající právní úprava funguje na principu předpokládaného souhlasu s posmrtným odběrem. Na první pohled se může zdát, že se jedná o totéž. Jak je to ale s právního hlediska?

Stávající právní úprava presumpce souhlasu s posmrtným odběrem zakotvená ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. [19/1988](#) Sb., o postupu při úmrtí a o pohřebnictví a ve směrnici Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 24/1997 Věst. MZ ČSR o mimořádném odnímání tkání a orgánů z těl mrtvých, se může dostat do rozporu s ustanoveními občanského zákoníku na ochranu osobnosti člověka. Do ochrany osobnosti spadá i právo na ochranu života a zdraví, přičemž podle § 15 občanského zákoníku po smrti fyzické osoby přísluší uplatňovat právo na ochranu její osobnosti manželů a dětem, a není-li jich, jejím rodičům. Platná právní úprava však příbuzným nedává žádnou možnost, aby se k transplantaci jakkoli vyjádřili či ji dokonce nějak ovlivnili, případně vyloučili. Právní předpisy dokonce nedávají příbuzným právo ani na to, aby byli o odnětí orgánů u zemřelého vyrozuměni.

Při přípravě transplantačního zákona bylo možno zaregistrovat protestující hlasy, a to zejména v souvislosti se zachováním principu předpokládaného souhlasu u dárců při transplantacích ex mortuo. Odpůrci presumpce souhlasu tvrdili, že jde o totalitní přístup k dané problematice, který se neslučuje s koncepcí demokratického právního státu, který je založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana a v uplatňování předpokládaného souhlasu spatřují rozpor návrhu zákona s Ústavou ČR. Faktem je, ve světě se uplatňují oba přístupy, tedy jak princip předpokládaného souhlasu (např. v Belgii, Francii, Rakousku, Španělsku) tak i princip předpokládaného nesouhlasu (např. v Holandsku, Německu, Velké Británii, USA) V uplatňování principu presumpce souhlasu, který je jedním ze dvou možných a uznávaných přístupů, není možno spatřovat porušování základních lidských práv respektive práva na sebeurčení. Pokud bychom přistoupili na princip předpokládaného nesouhlasu (kdy by musel být za života výslovně vysloven souhlas s transplantací), mohli bychom se dostat do situace, kdy bylo prakticky zabráněno možnému odběru orgánů. Transplantace jako velmi specifický institut je postavena na základě solidarity a z tohoto důvodu se koncepce presumpce souhlasu přece jenom jeví jako vhodnější.

Odběr z těla zemřelého lze tedy podle nového transplantačního zákona uskutečnit pouze, pokud s tím zemřelý za svého života nebo zákonný zástupce nezletilé osoby nebo zákonný zástupce osoby zbavené způsobilosti nevyslovil prokazatelně nesouhlas. Nesouhlas se považuje za prokazatelně vyslovený pokud, je zemřelý evidován v Národním registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů, nebo pokud zemřelý ještě za svého života přímo ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a jedním svědkem prohlásí, že nesouhlasí s odběrem v případě své smrti, nebo pokud zákonný zástupce nezletilé osoby nebo osoby zbavené způsobilosti přímo ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a jedním svědkem prohlásí, že nesouhlasí s odběrem. Toto prohlášení lze učinit pro případ smrti nezletilé osoby nebo osoby zbavené způsobilosti ještě za jejího života nebo i po úmrtí této osoby – prohlášení musí být zaznamenáno ve zdravotnické dokumentaci pacienta. Pokud nebylo prokázáno, že zemřelý vyslovil za svého života prokazatelně nesouhlas s posmrtným odběrem, platí, že s odběrem souhlasí.

Nově je také stanoveno, že při převzetí pacienta do péče si zdravotnické zařízení vyžádá jeho písemné vyjádření, které osoby mohou být informovány o jeho zdravotním stavu. Pokud pacient není schopen s ohledem na svůj zdravotní stav toto učinit, lze informovat pouze osoby blízké. Za nezletilé osoby nebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům mohou písemné vyjádření učinit pouze jejich zákonní zástupci.

Za zmínku stojí i ustanovení zákona, které přikazuje ošetřujícímu lékaři oznámit vhodným způsobem pacientovým blízkým osobám předpokládanou možnost odběru. To je možné však jenom za podmínky, že určená osoba projevuje o pacienta zájem a pacient za svého života prokazatelným způsobem nevyslovil zákaz sdělování informací o svém zdravotním stavu. Pokud je pacientem nezletilá osoba nebo osoby zbavená způsobilosti, možnost odběru sdělí ošetřující lékař jejímu zákonnému zástupci. O podané informaci provede lékař zápis, který je součástí zdravotnické dokumentace pacienta.

Národní registry související s transplantacemi.

Nový transplantační zákon počítá se vznikem několika národních registrů souvisejících s transplantacemi. Tyto jsou zřízeny novým zákonem o zdravotnickém zařízení a jedná se o: Národní registr osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů, Národní registr dárců tkání a orgánů, Národní registr osob čekajících na transplantaci orgánů a Národní registr provedených transplantací a orgánů. Jak již vyplývá z označení jednotlivých registrů, jsou zřízeny za účelem evidence podstatných skutečností a zajištění spravedlnosti v realizaci transplantací. Registrace do nich je povinná. Zpracovatelem údajů z jednotlivých registrů a úlohu koordinátora bude od účinnosti nového zákona (tj. od 1.9.2002) plnit Koordinační středisko transplantací.

Mezinárodní výměna tkání a orgánů k transplantacím a obchod s lidskými tkáněmi a orgány – tyto nejožehavější otázky související s problematikou transplantací v České republice a jejich právní úprava – to jsou základní témata posledního navazujícího článku z naší minisérie o novém transplantačním zákoně.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepravomocné povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)

- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních - hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)